

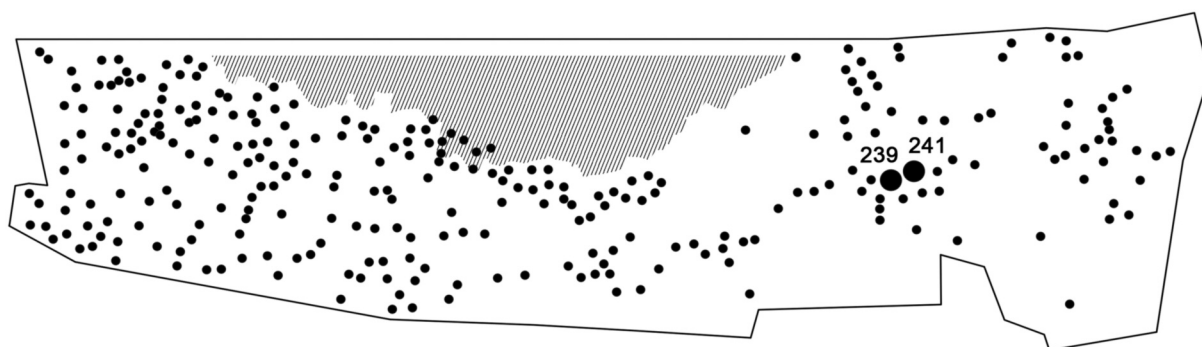
DVA HROBY Z OBDOBÍ ZVONCOVITÝCH POHÁRŮ Z PRAHY-ZLIČÍNA, HROZENKOVSKÉ ULICE

Dara Baštová – Miroslava Šmolíková – Jan Turek

V průběhu června až září 1998 realizovalo Muzeum hlavního města Prahy záchranný archeologický výzkum v předstihu před stavbou části silničního okruhu kolem Prahy (nyní Pražský okruh), stavba 516 – Třebonice–Řepy, II. etapa. Prostor výzkumu byl situován mezi obcemi Zličín a Sobín, poblíž západního okraje katastru Zličína. Ve směru severo-j jižní hlavní plochu s většinou objektů vymezovala na jihu ulice Hrozenkovská a na severu polní cesta, spojnice zličínské ulice Mistřínské a sobínské ulice Ke Zličínu (*obr. 1*). Výzkum zde odkryl objekty a situace z několika období pravěku, mezi nimiž dominovala zejména mladší doba bronzová, a to sídlištními objekty knovízské kultury. Na ploše č. 1 byly zachyceny také dva hroby kultury zvoncovitých pohárů. Jde o objekty č. 239 a 241, z nichž první byl v horní partii porušen sídlištní jámou č. 240 z mladší doby bronzové (*obr. 2*). Právě tyto dva hroby jsou předmětem našeho příspěvku.

Obr. 1. Praha-Zličín, silniční okruh, Hrozenkovská ul. Poloha lokality zkoumané v roce 1998, plocha s hroby zvoncovitých pohárů označena jako I. Vlevo: poloha lokality na mapě Prahy

Obr. 2. Praha-Zličín, silniční okruh, Hrozenkovská ul. Plán plochy I s vyznačením polohy hrobů zvoncovitých pohárů

POPIS OBJEKTŮ

Objekt 239

V půdorysu téměř oválná jáma se svislými až mírně svažitými stěnami, o rozměrech 212 × 140 cm, byla na jihozápadní straně narušena objektem č. 240 – nepravidelně oválnou jámou se svislými až mírně svažitými stěnami a mísovitým dnem, o rozměrech 140 × 130 cm a hloubkou 16 cm. Výplň obou objektů byla do této hloubky jednoduše černohnědá hlinitá, v obj. č. 239 se pod ní objevila černohnědá hlinitá mezivrstva s hrudkami žlutého jílu. Zhruba od 30 cm hloubky se již rýsovala hrobová jáma přibližně lichoběžníkovitého tvaru, s plochým dnem, o rozměrech 138 × 84 cm a hloubce 60 cm od povrchu objektu. Podloží tvořila žlutohnědá spraš. Na dně jámy spočívala kostra ve skrčené poloze, s trupem na zádech a nohama složenými na pravý bok, s hlavou k JVV a obličejem k V. Za pánví ležela mísa a dva džbánky. Paže byly původně zřejmě složeny přes tělo (varianta C, podle Havel 1978, obr. 3), nohy byly mírně pokrčeny a lýtka středně přitažena. Podle antropologického určení P. Velemínské se jednalo o ženu, adultus, ve věku 18–25 let, o výšce 159–160 cm. Odhad biologického pohlaví odpovídá rovněž genderové symbolice pozice zemřelého v hrobě. Obr. 3:4, 5; fototab. 16:1.

Nálezy:

1. Džbánek. Povrch hladký černočervený skvrnitý. Výška 65 mm, průměr ústí 59 mm, průměr 29 mm (obr. 3:1; fototab. 16:3-1).
2. Džbánek. Fragment hrdla a ucha džbánu. Povrch hrubý jednoduše šedočerný (obr. 3:2; fototab. 16:3-2).
3. Mísa s odlomeným vertikálním páskovým uchem pod okrajem a snad s pozůstatky jazykovitého výčnělku pod okrajem. Povrch hladký šedočerný skvrnitý. Výška 58 mm, průměr ústí 278 mm, průměr podstavy 82 mm (obr. 3:3; fototab. 16:3-3).

Uložení: Muzeum hl. m. Prahy, př. č. A48/2002.

Objekt 241

Druhá hrobová jáma měla obdélníkový tvar, svažitě stěny a slabě prohnuté dno, rozměry u okraje 202 × 182 cm, u dna 168 × 138 cm a hloubku 75 cm. Výplň byla černohnědá hlinitá a podloží tvořila žlutohnědá spraš. V jámě ležela dětská kostra ve skrčené poloze, s trupem na zádech, s nohama přetočenými na pravý bok a s hlavou k J. Za zády měla mísu a džbánek. Levá paže byla položena přes tělo, pravá ohnutá v lokti před obličejem vzhůru (varianta B, podle Havel 1978, obr. 3). Dolní končetiny byly středně pokrčeny a lýtka jen mírně přitažena. Tento pohřeb byl určen jako dítě, infans II, 7–8 let. Prakticky nulová míra pohlavního dimorfismu dětského skeletu neumožňuje odhadovat biologické pohlaví zemřelého, způsob uložení ostatků v hrobě však jednoznačně nasvědčuje, že pohřbená osoba byla dívka. Obr. 4:3; fototab. 16:2.

Nálezy:

1. Džbánek. Jde o miniaturu džbánu tvarově vycházejícího z džbánů nagyrévskeho typu. Povrch nádoby je hladký, místy erodovaný a snad mírně přepálený, hnědo okrový skvrnitý. Na vnější straně patrný otisk obilky. Výška 91 mm, průměr ústí 74 mm, průměr podstavy 46 mm (obr. 4:1; fototab. 16:4-1).
2. Mísa. Prostá mísa s rovným římsovitým okrajem. Povrch polohrubý, erodovaný skvrnitý. Výška 48 mm, průměr ústí 210 mm, průměr podstavy 100 mm (obr. 4:2; fototab. 16:4-2).

Uložení: Muzeum hl. m. Prahy, př. č. A48/2002.

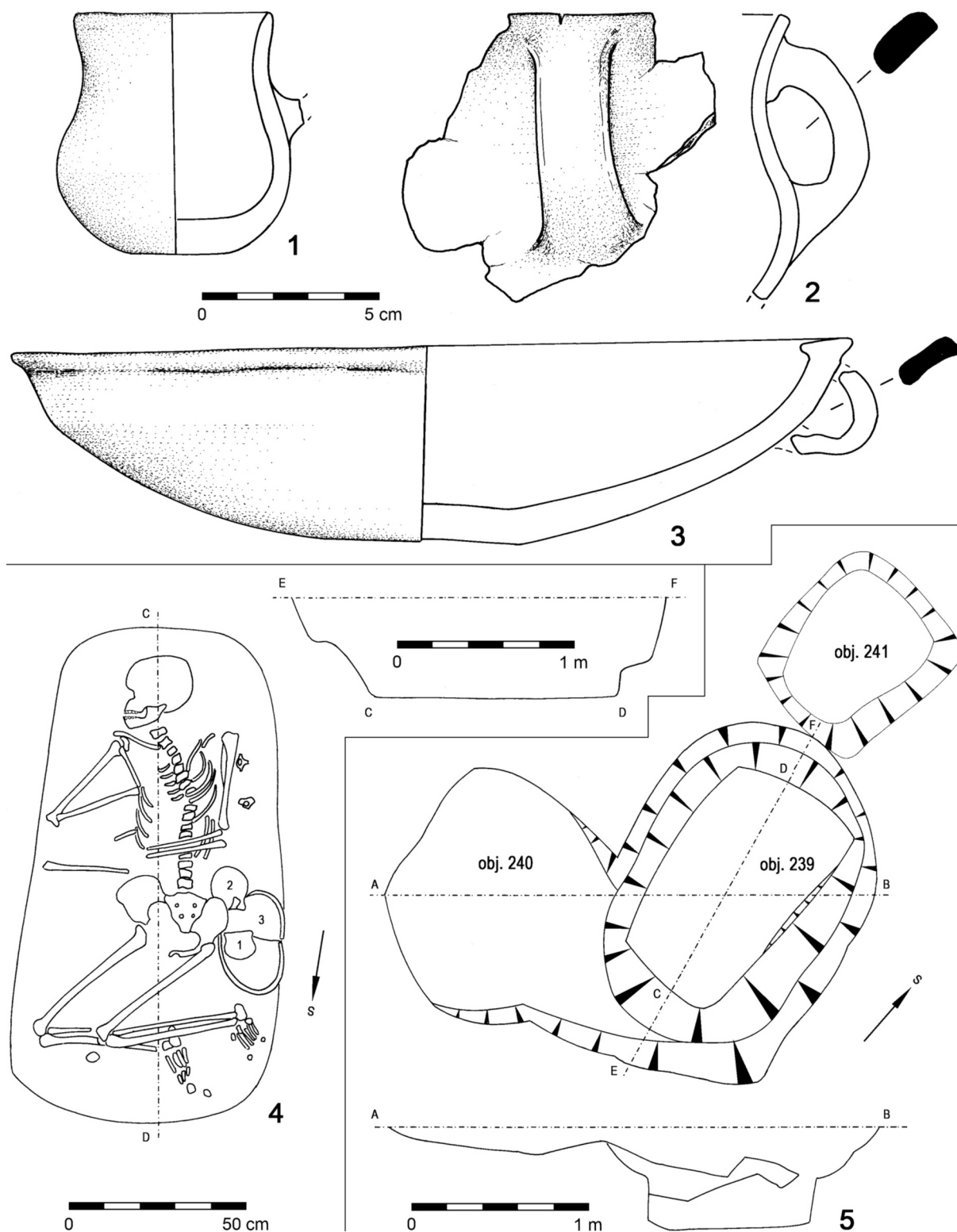
INTERPRETACE NÁLEZŮ

Výzkum ve Zličíně odkryl v roce 1998 dva kostrové pohřby z období zvoncovitých pohárů. Skutečnost, že pohřební výbavu tvořila výhradně průvodní keramika, včetně džbánu tvarově vycházejícího z džbánů nagyrévskeho typu, nasvědčuje relativně mladší dataci v rámci období zvoncovitých pohárů. Miniaturizace džbánu v pohřební výbavě dětského hrobu není v kontextu závěru eneolitu neznámá (Turek 2008b). Osamocenosť obou pohřbů, jejich prostorová blízkost a podobné složení a umístění pohřebního inventáře navozují úvahy o vztahu pohřbených jedinců. Byly obě ženy příbuzné? Pokud ano, byla dospělá žena matkou a nedospělá její dcerou, nebo šlo o sestry? K řešení těchto otázek by v budoucnu mohla přispět analýza DNA zemřelých.

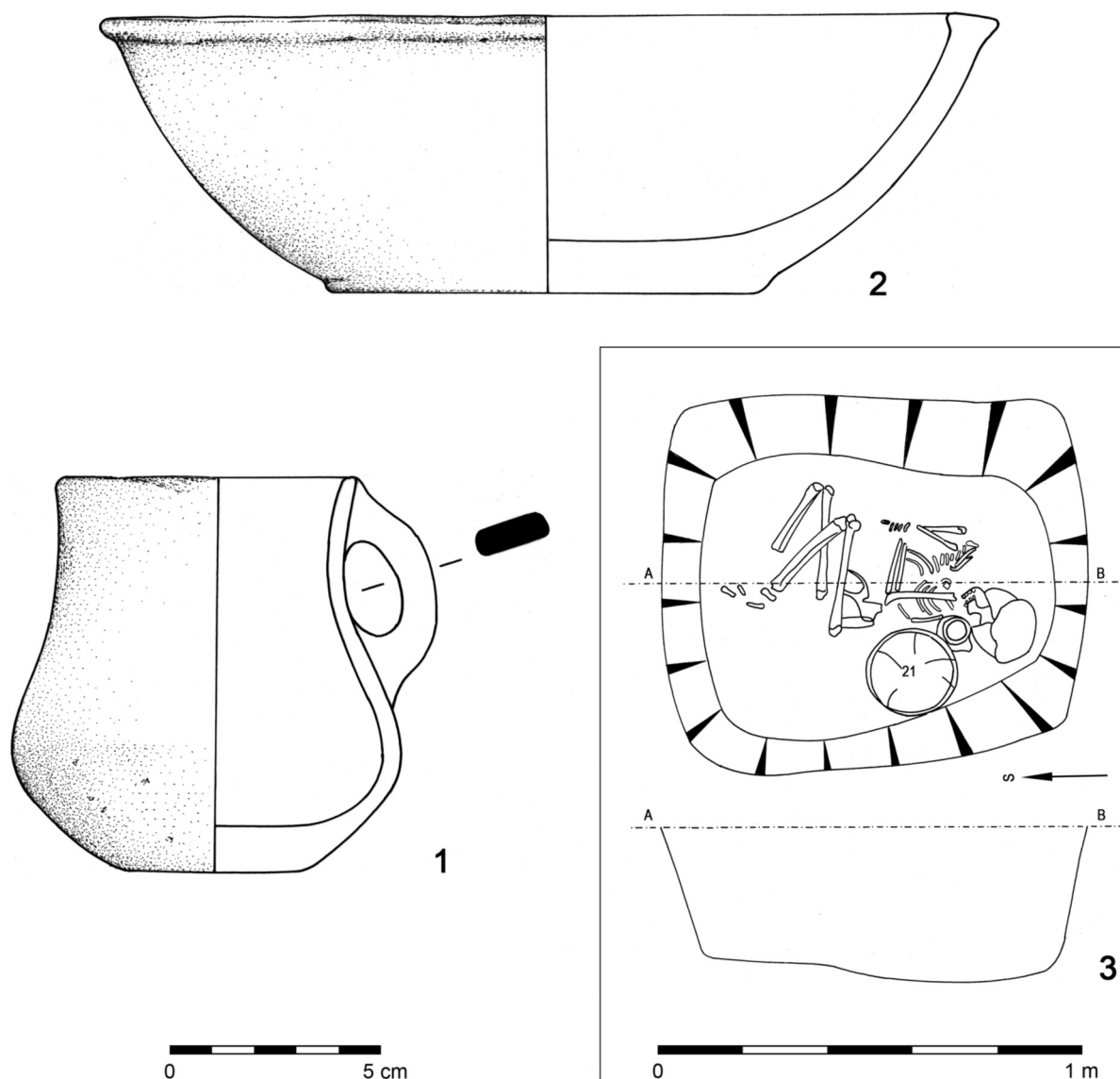
KONCENTRACE NÁLEZŮ Z OBDOBÍ ZVONCOVITÝCH POHÁRŮ V POVODÍ LITOVICKÉHO POTOKA

Nejbližší nálezy z období zvoncovitých pohárů v sousedství zde prezentované lokality jsou pohřebiště objevená v poslední době v povodí Litovického potoka na katastru Hostivic (okr. Praha-západ). Nejbližší je poloha vzdálená asi 1,5 km severně v místech nájezdu z Hostivic na pražský okruh, s nálezy zvláštních miniaturních hrobových jam a dvou sloupových konstrukcí snad současných s pohřebištěm (Hložek – Turek 2007). Další pohřebiště se nachází 2 km severně, na jihovýchodním okraji trati Palouky s nálezy 17 kostrových a jednoho žárového hrobu (Turek 2008a). V další poloze v rámci trati Palouky, 2,5 km

severně, byl v roce 2011 Středočeským muzeem v Roztokách prozkoumán žárový pohřeb v kruhové jámě o průměru asi 1 metr s unikátním dokladem pravoúhlé sloupové konstrukce okolo hrobu (zatím nepublikováno). Asi 2,5–3 km severozápadně od zličínských hrobů byla objevena další poloha s nálezy pohřebního i sídlištního charakteru (*Sankot – Turek 2005*). Další, poněkud vzdálenější nálezy pak pocházejí ze Stodůlek, Jinonic a Motola (cf. *Turek 2005*).

Obr. 3. Praha-Zličín, silniční okruh, Hrozenkovská ul. Půdorys a profil obj. č. 239 a 240, nálezy z obj. č. 239. Kresba M. Fábiková

Obr. 4. Praha-Zličín, silniční okruh, Hrozenkovská ul. Půdorys, profil a nálezy z obj. č. 241. Kresba M. Fábiková

LITERATURA

- Havel, J. 1978: Pohřební ritus kultury zvoncovitých pohárů v Čechách a na Moravě. In: *Praehistorica 7, Varia Archaeologica 1*. Praha, 91–117.
- Hložek, J. – Turek, J. 2007: Sídliště a pohřebiště z období zvoncovitých pohárů na katastru obce Hostivice, okr. Praha-západ, *Archeologie ve středních Čechách 11*, 177–194.
- Sankot, P. – Turek, J. 2005: Hostivice-Palouky: pohřební a sídlištní komponenta z období zvoncovitých pohárů, *Archeologie ve středních Čechách 9*, 175–186.
- Turek, J. 2005: Praha kamenná. Neolit – mladší doba kamenná; Eneolit – pozdní doba kamenná. In: M. Lutovský – L. Smejtek a kol., *Pravěká Praha*. Praha, 157–348.
- Turek, J. 2008a: Pohřební areály z období zvoncovitých pohárů a bylanské kultury v Hostivicích (okr. Praha-západ). In: *Archeologické výzkumy v Čechách 2007, Zprávy ČAS - Supplément 71*. Praha, 18.
- Turek, J. 2008b: 5.3 Kultura zvoncovitých pohárů. In: E. Neustupný (ed.), *Archeologie pravěkých Čech 4. Eneolit*, Praha, 147–169.

TWO BELL BEAKER BURIALS FROM PRAGUE-ZLIČÍN, HROZENKOVSKÁ STREET

The 1998 excavation on the Prague motorway ring produced evidence of two inhumation burials of the Bell Beaker Period. The isolated graves were found together with a Řivnáč Period semi-sunken hut and numerous late Bronze Age Knovíz settlement features. As the funerary assemblages consist only of accompanying pottery (Begleitkeramik), including the miniaturized variant of the Nagyrév type jug, it is possible to date both contexts into later Bell Beaker period. The miniature version of a jug in the context of child burial is not surprising in Bohemia (cf. Turek 2008b). The isolation of both graves, similar composition and location of grave goods induce the assumptions on the relationship between the two female burials. Were they relatives? If yes, was the adult woman (18–25 years of age) mother of the girl (7–8 years of age) or were they sisters? The DNA analysis may help to solve this question in future.

Fig. 1. Praha-Zličín, the Prague motorway ring, Hrozenkovská Street, location of the site excavated in 1998, the area with Bell Beaker burials is labeled as I. Location of the site in the map of Prague

Fig. 2. Praha-Zličín, the Prague motorway ring, Hrozenkovská Street, the plan of the area I with highlighted position of Bell Beaker burials

Fig. 3. Ground plan and section of features No. 239 and 240, finds from the feature No. 239

Fig. 4. Section and finds from the feature No. 241

Photo Plate 16. 1 – feature No. 239, Bell Beaker burial; 2 – feature No. 241, Bell Beaker burial; 3 – finds from the feature No. 239; 4 – finds from the feature No. 241

(English by J. Turek)

DARA BAŠTOVÁ, MIROSLAVA ŠMOLÍKOVÁ
MUZEUM HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY, POD VIADUKTEM 2595, 155 00 PRAHA 13
bastova@muzeumprahy.cz, smolikova@muzeumprahy.cz

JAN TUREK
ÚSTAV ARCHEOLOGICKÉ PAMÁTKOVÉ PÉČE STŘEDNÍCH ČECH, NAD OLŠINAMI 3/448, 100 00 PRAHA 10
turekjan@hotmail.com